

УДК 657.1

І. Я. Максименко,

к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

В. А. Соболю,

магістрантка 6 курсу, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: СУТНІСТЬ, ВИЗНАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ В ЗДІЙСНЕННІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

I. Maksymenko,

cand. sc. (econ.), assistant professor of department of "Accounting and taxation" Zaporozhye National Technical University

V. Sobol,

master, the 6th course, Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya

ESSENCE, RECOGNITION AND CLASSIFICATION IN IMPLEMENTATION OF MANAGEMENT ACTIVITIES

Досліджено основні підходи до визначення поняття нематеріальні активи як об'єкти бухгалтерського обліку. Згідно із п. 4 П(С)БО 8 немонетарний актив це актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. Аналогічне тлумачення міститься й у п. 8 МСБО 38 "Нематеріальні активи". Наведено критерії відповідності визначення та визнання нематеріальних активів.

Доведено, що правильна ідентифікація нематеріальних активів і їх зарахування до належних облікових груп є принциповим як для потреб бухгалтерського, так і податкового обліку. Визначено, що ведення обліку об'єктів нематеріальних активів здійснюється за групами. Сформовано, що при формуванні первинної вартості нематеріальних активів неабияку роль відіграють супутні витрати.

Визначено, що саме облікове відображення нематеріальних активів дозволяє зробити управління більш ефективним. На підставі дослідження класифікації нематеріальних активів зроблено висновок, що в процесі обліково-аналітичного відображення саме нематеріальні активи потрібно розглядати всебічно, з урахуванням усіх можливих варіантів їх формування та використання. Обґрунтовано, що ефективний механізм управління нематеріальними активами підприємства дає змогу в повному обсязі реалізувати цілі та завдання, які стоять перед підприємством.

The main approaches to the definition of the concept of intangible assets as objects of accounting are investigated. According to item 4 Provision (standard) of accounting 8, a non-monetary asset is an asset that is non-material and can be identified. A similar interpretation is also contained in paragraph 8 of IAS 38, Intangible Assets. The criteria for determining the recognition and recognition of intangible assets are presented.

It is proved that the correct identification of non-targets and their enrollment into the appropriate accounting groups is fundamental both for accounting and tax accounting purposes. It is determined that the accounting of objects of intangible assets is carried out in groups.

It is formed that in the formation of the initial value of intangible assets plays an important role in the accompanying costs.

It is determined that it is the accounting display of intangible assets that allows management to be more effective. Based on the study of the classification of intangible assets, it was concluded that in the process of accounting and analytical mapping it is intangible assets that need to be considered comprehensively, taking into account all possible options for their formation and use.

It is substantiated that an effective mechanism of management of intangible assets of an enterprise enables to fully realize the goals and tasks facing the enterprise.

Ключові слова: вартість, визнання, класифікація, можливість ідентифікації, нематеріальні активи, немонетарність, облікове відображення, оцінка.

Key words: cost, recognition, classification, identification, intangible assets, nonmonetary, accounting reflection, valuation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Нематеріальні активи однією із найменш досліджених категорій бухгалтерського об-

ліку, що пов'язано із специфічними властивостями економічної природи та особливостями вартісної оцінки їх. Проте нематеріальні активи, якими володіють підприємства, — це основні чинники інноваційного розвитку та конкурентоздатності на ринку.

Таблиця 1. Критерії відповідності визначення та визнання нематеріальних активів

критерії відповідності визначення нематеріальних активів	критерії визнання нематеріальних активів
немонетарність	існування ймовірності одержання економічних вигод від використання активу
відсутність фізичної субстанції	можливість достовірного визначення вартості
можливість ідентифікації	
підконтрольність	

Саме облікове відображення нематеріальних активів дозволяє зробити управління нематеріальних активів більш ефективним. Облік нематеріальних активів забезпечує надходження інформації щодо наявності та руху нематеріальних активів на підприємстві. Тобто ефективне облікове відображення нематеріальних активів в управлінні — це запорука фінансового успіху підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням обліку нематеріальних активів присвячено цілу низку праць вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити П. Атамас,

О. Голенко, А. Жилкін, А. Ловінська, Р.Т. Джога, С.В. Свірко, А.М. Сінельник та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є висвітлення підходів до визнання, класифікації та ідентифікації нематеріальних активів та вивчення економічної сутності проблеми побудови обліково-аналітичного забезпечення управління нематеріальними активами з метою вдосконалення управлінського обліку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно із п. 4 П(С)БО 8 немонетарний актив це актив, який не має матеріальної форми та

Таблиця 2. Класифікація нематеріальних активів

№	Найменування групи НМА	Об'єкти, що входять до складу групи НМА	Номер групи згідно з пп. 145.1.1 ПКУ	Код субрахунку
1	Права користування природними ресурсами	Право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо	група 1	121
2	Права користування майном	Право користування земельною ділянкою відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо	група 2	122
3	Права на комерційні позначення	Права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо, окрім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті	група 3	123
4	Права на об'єкти промислової власності	Право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо, окрім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті	група 4	124
5	Авторське право та суміжні з ним права	Право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо, окрім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті	група 5	125
6	Інші нематеріальні активи	Право на провадження діяльності, використання економічних й інших привілеїв тощо	група 6	126

Таблиця 3. Порядок формування первинної вартості нематеріальних активів

№	Спосіб надходження на підприємство	Первинна вартість (фактична собівартість) нематеріальних активів	Норма П(С)БО 8
1	Придбання за кошти	Ціна (вартість) придбання (окрім отриманих торговельних знижок), мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат, безпосередньо пов'язаних із його придбанням та доведенням до стану, у якому він придатний для використання за призначенням	п. 11
2	Обмін на подібний об'єкт	Залишкова вартість переданого нематеріального активу. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, первісною вартістю нематеріального активу, отриманого в обмін на подібний об'єкт, є його справедлива вартість	п. 12
3	Обмін (або частковий обмін) на неподібний актив	Справедлива вартість переданого немонетарного активу, збільшена (зменшена) на суму коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну	п. 12
4	Безоплатне отримання	Справедлива вартість на дату отримання з урахуванням додаткових витрат, пов'язаних із отриманням і доведенням до стану, у якому об'єкт придатний для використання за призначенням	п. 13
5	Отримання як внесок до статутного капіталу	Погоджена засновниками (учасниками) підприємства справедлива вартість з урахуванням додаткових витрат, пов'язаних із придбанням і доведенням об'єкта до стану, придатного для використання за призначенням	п. 14
6	Справедлива вартість отриманого об'єкта	Справедлива вартість отриманого об'єкта	п. 15
7	Придбання разом з іншими об'єктами шляхом сплати загальної суми	Сума, визначена шляхом розподілу сплачених коштів пропорційно до справедливої вартості кожного з придбаних об'єктів	п. 16
8	Створення підприємством	Прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані зі створенням цього нематеріального активу та приведенням його до стану придатності	п. 17

може бути ідентифікований. Аналогічне тлумачення міститься й у п. 8 МСБО 38 "Нематеріальні активи".

До першої групи критеріїв (щодо відповідності визначенню нематеріальних активів) належать [2]:

Названі критерії застосовують під час визнання та зарахування на баланс не лише нематеріальний активів, а й інших активів.

Водночас за будь-яких умов не визнаються нематеріальними активами та відображаються в складі витрат звітного періоду, у якому вони були здійснені (п.п. 5, 9 П(С)БО 8) [5]:

- роялті;
- витрати на дослідження;
- витрати на підготовку та перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу та просування продукції на ринку;
- витрати на створення, реорганізацію та переміщення підприємств або їх частини;
- витрати на підвищення ділової репутації підприємства, вартість видань та витрати на створення торгових марок (товарних знаків).

Ведення обліку об'єктів нематеріальних активів здійснюється за групами (тобто сукупністю однотипних за призначенням й умовами використання) — п. 5 П(С)БО 8, пп. 138.3.3 ПКУ.

Цими ж правовими нормами визначено перелік і склад таких груп [2].

За кожною обліковою групою закріплено однойменний субрахунок синтетичного рахунка 12 "Нематеріальні активи" [4].

Правильна ідентифікація нематеріальних активів і їх зарахування до належних облікових груп є принциповим як для потреб бухгалтерського, так і податкового обліку. Адже в першому випадку це дозволяє значно спростити та прискорити процес складання фінансової звітності (насамперед — Приміток до річної фінансової звітності) [1]. У другому — коректно визначити строки корисного використання таких активів, виходячи з мінімально допустимих строків дії відповідних прав.

Класифікаційні угруповання наведені в таблиці 2.

Згідно, із п. 10 П(С)БО 8 придбані (створені) нематеріальні активи під час постановки на баланс оцінюються за первісною вартістю. Це ж стосується й податкового обліку. Причому як в бухгалтерському обліку, так і в податковому обліку первісну вартість нематеріальних активів слід визначати за приписами П(С)БО 8 (р. III ПКУ щодо цього не передбачає жодних коригувань) [3].

У таблиці 3 наведемо порядок формування первинної вартості залежно від того, як нематеріальні активи надходять на підприємство.

Згрупована в таблиці інформація наочно показує, що у формуванні первісної вартості нематеріальних активів неабияку роль відіграють супутні витрати. У П(С)БО 8 із числа таких витратоків конкретно названо лише мито та невідшкодовувані непрямі податки, решту зауважено під словосполученням "інші витрати".

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Отже, нематеріальні активи є важливим об'єктом бухгалтерського обліку за своїми характеристиками, своїм складом, за рівнем впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємства. На підставі дослідження класифікації нематеріальних активів, можна зробити висновок, що нематеріальні активи в процесі облікового відображення потрібно розглядати всебічно, з урахуванням усіх можливих варіантів їх формування та використання.

Дослідження розбіжностей, які існують у нормативно-правових документах щодо визначення поняття нематеріальних активів, обумовлюють потребу внесення змін до них з метою встановлення єдиного трактування цієї категорії. Ідентифікація нематеріальних активів залежить від їх належності до певної класифікаційної групи, що вимагає змістовного вивчення кожного конкретного об'єкта і з'ясування його характеристики з урахуванням цілого комплексу економічних, облікових, аналітичних та контрольних завдань.

Література:

1. Податковий Кодекс України № 2755 VI від 02.12.2010 р. (із змінами та доповненнями).
2. Закон України № 996 XIV від 16.07.99 р. "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" (із змінами та доповненнями).
3. Наказ Міністерства фінансів України 20 жовтня 1999 р. № 246 "Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи".
4. Наказ Міністерства фінансів України 30.11.99 № 291 "Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій".
5. Максименко І.Я. Особливості визначення основних засобів у процесі управління підприємством: бухгалтерський та податковий аспекти / І.Я. Максименко, О.П. Зоря, А.С. Кривошеєва // Агросвіт — 2017. — № 9. — С. 53—56.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Tax Code of Ukraine available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755D17> (Accessed 21 September 2018).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine " On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996D14> (Accessed 21 September 2018).
3. Ministry of Finance of Ukraine (1999), ""The situation (Standard) 8 "Intangible assets", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751D99> (Accessed 21 September 2018).
4. Ministry of Finance of Ukraine (1999), "Instructions on the application of the Plan of Accounts for assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0893D99> (Accessed 21 September 2018).
5. Maksymenko, I.Yu. (2017), "Features of determination of main properties in business 19—20, Agro world, vol. 9, pp. 47—50.
Стаття надійшла до редакції 22.09.2018 р.

**ІНВЕСТИЦІЇ.
ПРАКТИКА
ТА ДОСВІД**

www.investplan.com.ua

Передплатний індекс: 23892

Виходить 24 рази на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ